https://doi.org/10.15407/ukrmova2026.03.052
УДК 811.161.2'373.45'367.622:685.3

О.Я. ЛАВРІНЕЦЬ, кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
вул. Григорія Сковороди, 2, м. Київ, 04655
E-mail: lavrinets@ukma.edu.ua
https://orcid.org/0000-0001-6363-1502

ГРАМАТИЧНЕ ОСВОЄННЯ ІНШОМОВНИХ НАЗВ ВЗУТТЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано адаптацію іменникових назв взуття іншомовного походження до граматичних норм сучасної української літературної мови. Схарактеризовано морфологійне та словотвірне освоєння давно і відносно недавно запозичених номенів взуття, а також тих назв, що тільки-но входять до її лексичної системи. З'ясовано критерії встановлення завершеності / незавершеності морфологійної адаптації іншомовних номенів взуття, більшість із яких зафіксовано у друкованих і/або електронних словниках сучасної української мови, та визначено ступені їхньої словотвірної активності.

Ключові слова: *іншомовні назви взуття, граматичне (морфологійне, словотвірне) освоєння, іменник, мова-донор, мова-реципієнт, мовна практика, словотвірна активність.*

Кожна мова, зокрема й українська, контактувала й контактує тепер з іншими мовами, природним наслідком чого є поповнення її складу запозиченнями, які, потрапляючи до системи мови-реципієнта, зазнають певних змін. Чинники, джерела й динаміку запозичень у сучасній українській мові, способи (фонетичний, графічний, граматичний, семантичний) та ступені адаптації чужомовних лексем, а також специфіку їх унормування і функційно-стильову диференціацію вивчали О.А. Стишов (Стишов, 2005; Стишов, 2017; Стишов, 2024), В.М. Фурса (Фурса, 2005), Л.М. Архипенко (Архипенко, 2005), Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк

Цитування: Лаврінець О.Я. (2026). Граматичне освоєння іншомовних назв взуття в сучасній українській мові. *Українська мова, 3* (99), 52—75. https://doi.org/10.15407/ukrmova2026.03.052

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Статтю опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

(Клименко, Карпіловська, Кислюк, 2008; Карпіловська, 2012; Кислюк, 2013), К.Г. Городенська (Городенська, 2009; Городенська, 2020), І.О. Коробова (Коробова, 2017), М.П. Баган (Баган, 2020), М.І. Личук, М.І. Навальна, Ю.О. Молоткіна (Личук, Навальна, Молоткіна, 2021; Молоткіна, 2020), Л.Ю. Прийма (Прийма, 2024), Г.М. Куцак (Куцак, 2024), Л.О. Кравченко, С.А. Синюгіна (Кравченко, Синюгіна, 2026) та інші дослідники.

Семантичний спектр запозичень та інтенсивність їх уходження до лексичного складу української мови закономірно залежать від екстра- й інтралінгвальних чинників. Упродовж останніх трьох десятиріч активне запозичення лексем у професійну і непрофесійну сфери життя українців зумовлене передусім позамовними чинниками, які визначають розвій української мови сьогодення, — стрімкий розвиток інформаційних та комп'ютерних технологій, розширення міжнародних торгових, економічних і культурних зв'язків, глобальний туризм, популярність блогосфери і соціальних мереж, динамічні процеси в індустрії моди тощо. «Функціювання іншомовної лексики в сучасній українській мові, — на думку Л.Ю. Прийми, — ставить перед дослідниками нові завдання: з одного боку, усебічно дослідити вплив іншомовної лексики мови-донора на систему мови-реципієнта, а з іншого — виявити закономірності інтеграції» запозичених слів, «зокрема особливості їхнього граматичного освоєння» (Прийма, 2020, с. 71).

Іншомовні лексеми збагачують словниковий склад української мови, сприяють її безперервному розвиткові та входженню у світові процеси, виконують номінативну, стилістичну, компресійну і деривaційну функції в текстах різних дискурсів. Проте надмірне вживання чужомовних лексем може ускладнювати повсякденне спілкування і дестабілізувати лексичну систему української мови, зокрема тоді, коли вони кількісно переважають над питомою лексикою як віддзеркаленням національної мовної картини світу українського народу. Адаптація іншомовних слів із порушенням фонетичних, ортографійних і граматичних норм має негативні наслідки для мовної системи та спричиняє її розхитування. Тому процес запозичування повинен бути контрольованим, використання чужомовних слів — доцільним, а їх освоєння — оптимальним і відповідати прескриптивним нормам сучасної української літературної мови.

СЕМАНТИЧНА ГРУПА НАЗВ ВЗУТТЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: СКЛАД, ПОХОДЖЕННЯ

Семантична група номенів взуття — одна з найдавніших в українській мові й нині охоплює понад 160 лексем [1], які розрізняються активністю / пасивністю вживання, походженням та за іншими ознаками. Більшість із них зафіксовано у друкованих і/або електронних словниках сучасної української мови, серед яких: «Великий електронний словник української мови»

[1] Це назви взуття й одягу для ніг, що має парні частини, а також похідні іменники з демінутивним та аугментативним значеннями.

(далі — ВЕСУМ), «Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики» (далі — ВЗОССУЛ), «Великий тлумачний словник сучасної української мови» (далі — ВТССУМ), «Граматичний словник української літературної мови. Словозміна» (далі — ГСУЛМС), «Електронний граматичний словник української літературної мови. Словозміна» (далі — ЕГСУЛМ), «Словник UA. Портал української мови і культури» (далі — ПУМК), «Словник української мови» в 11 т. (далі — СУМ), «Словник української мови: в 11 т. Додатковий том: у 2 кн.» (далі — СУМ-ДТ) [2], «Словник української мови» за редакцією В.В. Жайворонка (далі — СУМ-2016, «Словник української мови» у 20 т. (далі — СУМ-20), «Український орфографічний словник» (далі — УОС).

Назви взуття — це відкрита семантична група, що динамічно розвивається внаслідок різноманітних історичних, культурних, економічних і соціальних процесів, зокрема йдеться про «зміни джерел поповнення номенів одягу і взуття й ступеня їхньої значущості в сучасних умовах», «архаїзацію наявних і появу нових мотиваційних засобів, формування нових способів і моделей у називанні» (Купрікова, 2013, с. 188). Невелика кількість назв взуття, зниклих з ужитку або нечасто використовуваних, уналежнена до пасивної лексики сучасної української мови, напр.: *дуб'янці, жовтинці, зазуванці, калаверці, личаки, лапті, колодки, постоли* (похідна *постолики*), *сап'янці / саф'янці, чижми* (похідна *чижемки*) та ін. Більшість номенів взуття має статус активних лексем у сучасній українській мові й позначає давні види взуття, трансформовані до натеперішніх потреб суспільства, та нові види і моделі взуття, які вже набули поширення в суспільстві, напр.: *балетки, босоніжки, ботинки, в'єтнамки, гольфи, капці, кеди, кросівки, мокасини, панчохи, сабо, туфлі, черевики, чоботи, шкарпетки, шльопанці* та ін. Деякі назви взуття, зокрема *боти, ботфорти, гетри, мешти, сандалії*, за спостереженнями Г.В. Купрікової, зазнали лексичної актуалізації в сучасній українській мові, що пов'язано з появою нового або ширшого значення чи з нейтралізацією стилістичного маркування «застаріле» або «діалектне» (Купрікова, 2012). До переліку актуалізованих номенів взуття варто долучити лексеми *бахили* й *табі*. В академійному «Етимологічному словникові української мови» слово *бахили* подано з двома значеннями: 'шкіряні штани; (саморобні) галоші для валянок' і 'чоботи з високими халявами на підтяжках' (ЕСУМ I, с. 152), а в СУМі-ДТ додано ще одне значення: 'захисні короткі панчохи, які надягають перев. поверх взуття для забезпечення гігієни' (СУМ-ДТ 1, с. 48). Прикметно, що в СУМі-20 представлено лише одне актуальне значення — 'спеціальні чохли у вигляді взуття із зав'язками' (СУМ-20 1). У тлумачних словниках лексему *табі* зафіксовано зі значенням 'японські матер'яні шкарпетки' (ВТССУМ, с. 1425; ПУМК; СУМ-ДТ 2, с. 436), а в сучасній мовній практиці, що засвідчують тексти 19-ї версії Генерального регіонально анотованого корпусу (далі — ГРАК-19) та українсько-

[2] У СУМі-ДТ зафіксовані ті номени взуття, що їх не подано в СУМі.

мовні рекламні дописи в соціальній мережі «Інстаграм», вона вживана також зі значенням ‘взуття (балетки, кросівки, лофери, сабо, туфлі, чоботи) з розділеним носком’, напр.: *На кожному з них* (учасників фестивалю. — *О.Л.*) *за традицією була лише японська пов’язка на стегнах — фундосі і шкарпетки — **табі*** (ГРАК-19, журн. НВ, 2020); *Альтернатива анатомічних шкарпеток для лінивих — **табі*** (Інстаграм, merle_kharkiv, 12.01.2024); *До кімоно взувають **табі** — національне взуття — гарне, проте незручне* (ГРАК-19, ел. р. «Zaxid.net», 2012); ***Табі** — взуття, яке складно оцінити однозначно: для когось це культова пара, для когось — досі суперечливий дизайн* (Інстаграм, drshoe.com.ua, 19.04.2026) та ін. Нові лексеми переважно іншомовного походження, які істотно поповнили семантичну групу назв взуття української мови в першій чверті XXI ст. (*біркенштоки, ботильйони, брогі / броги, вібрами, гриндерси, дезерти, дербі, клогі / клоги, конверси, лабутени, лофери, монкі / монки, мюлі, слайдери, слінбеки / слінгбеки, сліпони, снікери / снікерси, тимберленди, топсайдери, угі / уги, хайтопи, хіліси, челсі* та ін.) і які частково зафіксовано лише в електронних словниках, а їх фонетико-графічне та граматичне освоєння ще триває.

Значну частку лексем на позначення взуття становлять питомі назви, успадковані з праслов’янської мови або утворені від праслов’янських коренів, напр.: *босоніжки, бродні, валянці / валянки, виступці, ковзани, личаки, постоли, черевики, шльопанці* та ін. Проте значно більше (понад 70 % зібраної картотеки) тих, які запозичено з інших, споріднених і неспоріднених, мов — польської, російської, англійської, французької, німецької, італійської. Г.В. Купрікова, обстеживши шляхи запозичення номенів взуття і одягу наприкінці XX — початку XXI ст., констатувала, що «порівняно з другою половиною XIX — початком XX ст. значно змінилися джерела й шляхи запозичення: спостерігаємо процес активізації запозичень з англійської мови, помітна тенденція прямого запозичення з мови-джерела й значне послаблення засвоєння через посередництво російської мови, як це було в попередні часи» (Купрікова, 2013, с. 190). У зв’язку із цим особливої актуальности набуло дослідження особливостей та критеріїв граматичної адаптації номенів взуття в сучасній українській мові, що зумовлено потребою докладно схарактеризувати граматичні ознаки, яких набули чи потенційно набудуть іншомовні лексеми під час їх освоєння, глибше зрозуміти процеси асиміляції чужомовних лексем у сучасній українській мові.

Мета нашої розвідки — з’ясувати особливості морфологійної та словотвірної адаптації іншомовних номенів взуття, зафіксованих у друкованих і/або електронних словниках сучасної української мови, і тих іншомовних назв, що тільки-но входять до лексичної системи української мови; визначити критерії встановлення завершености / незавершености морфологійного освоєння чужомовних номенів взуття та ступені їхньої словотвірної активности в сучасній українській мовній практиці.

Назви взуття здебільшого запозичено безпосередньо з інших мов, зокрема з англійської (*бутси, велінгтони, гольфи, гриндерси, дезерти, джекбу-*

ти, дербі, кеди, сленг [3] *крокси*, розм. *кирзаки* / розм. рідко *кирзяки, конверси, кріпери, кросівки, лофери, мартенси, мокасини, монкі / монки, мунбутси, оксфорди, слінбеки / слінгбеки,* сленг *сліпери, сліпони, снікери / снікерси, сноубутси, стіли, тимберленди, топсайдери, угі / уги, хайтопи, хіліси, челсі, чука*), французької (*балетки, боти, ботильйони, ботфорти, гетри, еспадрилі / еспадрильї, лабутени, мюлі, пінетки, пуанти, сабо*), німецької (*біркенштоки, блюхери, галоші, калоші, ролики*), російської (розм. *берці, бурки, піми, сланці,* розм. *тапки,* розм. *тапочки, чуні*), італійської (*вібрами*), польської (*капці*), грецької (іст. *котурни*), японської (*гета, дзорі, табі*) мов, а також тюркських мов (*ічиги, мешти, сап'янці / саф'янці, чоботи*). Деякі іншомовні назви взуття ввійшли до української мови за посередництва третьої мови, напр.: через італійську — *сандалі / сандалії* (із грецької), італійську та французьку — *сандалети* (із грецької), польську — *шкарпетки* (з італійської), польську і словацьку — *панчохи* (з німецької), польську й німецьку — *пантофлі* (із французької), французьку — *пантолети* (з італійської), російську — *бахили* (із тюркських мов), *ботинки* (із французької), *краги* (із шведської), *гамаші* (з німецької або французької), *туфлі* (з голландської), *унти* (з евенкійської), російську або німецьку — *бабуші* (із французької), російську і німецьку — *штиблети* (з італійської). Висновок очевидний: найбільше номенів взуття запозичено з англійської мови, причому багато з них потрапило до української мови в останні десятиріччя, що вкотре доводить зміцнення позиції англійської мови у статусі мови міжнаціонального спілкування та посилення її впливу на інші національні мови (Баган, 2020, с. 38).

АДАПТАЦІЯ НОМЕНІВ ВЗУТТЯ ДО МОРФОЛОГІЙНИХ НОРМ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Початковий етап морфологійної адаптації номенів взуття, що прийшли з романо-германських мов або за їхнього посередництва, до норм української літературної мови засвідчує нарощення флексії: переважно *-и* або рідше — *-і*, що слугує формальним показником словозміни та значення парної множини, яке є основним для семантики взуттєвої пари. В одних назвах кінцева *-s*, що, зокрема, в англійській мові є флексією форми множини, транспонована до кореневої морфеми (явище перерозкладу), напр.: *бутси* (англ. boot**s**), аналогійно слова-композити *мунбутси* (англ. moon boot**s**) і *сноубутси* (англ. snow boot**s**), *крокси* (від назви амер. компанії «Croc**s**»), *снікерси* (англ. sneaker**s**), *хіліси* (від назви амер. компанії «Heely**s**»). В інших назвах одно- або кількафонемна фінальна частина (*-s, -es, -en, -n, -oi, -i, -e*) простого чи складного за будовою слова усічена, напр.: *велінгтони* (англ. wellington boot**s** → wellington**s**), *дезерти* (англ. desert boot**s** → desert**s**), *джекбути* (англ. jackboot**s**), *кеди* (від назви амер. компанії «Ked**s**»), *кріпери* (англ. creeper**s**), *лофери* (англ. loafer**s**),

[3] Подаємо ті стилістичні позначки, які зафіксовано у словнику/словниках.

мокасини (англ. moccasin**s**), *монки* (англ. monk shoe**s** → monk**s**), *оксфорди* (англ. oxford shoe**s** → oxford**s**), *слінбеки / слінгбеки* (англ. slingback**s**), *сліпери* (англ. slipper**s**), *сліпони* (англ. slip-on**s**), *топсайдери* (англ. top-sider**s**), *хайтопи* (англ. high-top**s**), *боти* (фр. bott**es**), *ботильйони* (фр. bottillon**es**), *ботфорти* (фр. bottes fort**es**), *галоші* (нім. Galosch**en**), *гетри* (фр. guêtr**es**), *калоші* (нім. Kalosch**en**), *котурни* (гр. κοθορνοι або kothorn**oi**), *сандалі / сандалії* (гр. σανδαλια або sandalia < італ. sandali), *сандалети* (гр. σανδαλια або sandalia < італ. sandali < фр. sandalett**es**), *пантофлі* (італ. pantofol**e** < фр. pantoufl**es** < нім. Pantoffel**n** / польськ. pantofl**e**), *пантолети* (італ. pantofol**e** < фр. pantolett**es**), *пуанти* (фр. point**es**).

Назви взуття, запозичені зі споріднених мов (польської, словацької, російської) або за їхнього посередництва, поповнили граматичну систему української мови як іменники зі значенням парної множини, формально вираженим флексією в мові-донорі або мові-посередникові, напр.: *капці* (польськ. kapc**ie**), *панчохи* (нім. Bundschuhe < польськ. pończoch**y** < словацьк. pančuch**y**), *берці* (рос. берц**ы**), *бурки* (рос. бурк**и**), *піми* (рос. пим**ы**), *сланці* (рос. сланц**ы**), *тапки* (рос. тапк**и**), *тапочки* (рос. тапочк**и**), *унти* (евен. unta < рос. унт**ы**), *чуні* (рос. чун**и**), *бахили* (давньотюрк. bağlığ / турецьк. bağlı < рос. бахил**ы**), *бабуші* (фр. babouches або нім. Babuschen < рос. бабуш**и**), *ботинки* (фр. bottines < рос. ботинк**и**), *гамаші* (нім. Gamaschen / Kamaschen або фр. gamaches < рос. гамаш**и**), *краги* (гол. kraag < швед. kragstövlar < рос. краг**и**), *туфлі* (гол. toffels < рос. туфл**и**), *штиблети* (італ. stivaletti < нім. Stiefeletten < рос. штиблет**ы**).

Поява флексії *-и* в деяких іншомовних номенах взуття зумовлена граматичними особливостями української мови, оскільки в мові-донорі їхніми твірними іменниками є власні (антропоніми, ергоніми) або загальні назви, що не мають значення парної множини і його формального показника, напр.: *біркенштоки* (від назви нім. компанії «Birkenstock»), *блюхери* (від прізвища прус. генерала-фельдмаршала Gebhard Leberecht von Blücher), *вібрами* (від назви італ. компанії «Vibram»), *гольфи* (англ. golf), *гриндерси* (від назви британ. компанії «Grinders»), *джордани* (від назви моделі кросівок «Air Jordan»), *конверси* (від назви амер. компанії «Converse»), *лабутени* (від прізвища фр. дизайнера Christian Louboutin), *мартенси* (від назви британ. компанії «Dr. Martens»), *стіли* (від назви польськ. марки «Steel»), *тимберленди* (від назви амер. марки «Timberland»). Прикметно, що назви взуття, запозичені безпосередньо з тюркських мов, спочатку мали форму однини в українській мові, а вже згодом з'явилася форма множини, напр.: *ічиг* (давньотюрк. ičig або ičik) — *ічиги; мешт* (перськ. mešin < турецьк. mest) — *мешти; чобіт* (давньотюрк. čabata) — *чоботи*. Непоширеними в сучасній українській мові є іншомовні назви взуття без нарощеної флексії *-и / -і* або з усіченням твірної основи, що зумовило появу невідмінюваних іменників, напр.: *брогі* (англ. brogues), *гета* (япон. 下駄), *дербі* (англ. derby shoes), *дзорі* (япон. 草履), *мюлі* (лат. mulleus < фр. mules), *еспадрилі* (фр. espadrilles), *сабо* (фр. sabot), *табі* (япон. 足袋), *триконі* (від назви швейц. компанії «*Tricouni*»), *угі* (від назви амер. бренду «Ugg»), *челсі* (англ. Chelsea boots), *чука* (англ. chukka boots).

Морфолого-словотвірне освоєння іншомовних номенів взуття відбувається за допомогою суфіксів *-к-, -ак-, -ик-, -ц΄-*, напр.: *балетки* (фр. ballet), *кирз**а**ки / кирз**я**ки* (англ. kersej), *кросів**к**и* (англ. cross; *-ів-* кваліфікуємо як інтерфікс), *пінет**к**и* (фр. Pinet — прізвище чоботаря), *ролик**и*** (нім. Rolle), *сап'ян**ц**і / саф'ян**ц**і* (турецьк. saxtijan або крим.-тат. saktyjan), *шкарпет**к**и* (італ. scarpa, зменш.-пестл. scarpetta < польськ. skarpety). До цього способу вналежнюємо номени взуття, утворені від назви країни, з якою взуття асоціюють або звідки воно поширилося на український ринок, це — *в'єтнамки, чешки*.

Морфологійно освоєними є іншомовні номени взуття, зафіксовані відповідно до фонетичних і ортографійних норм у словниках сучасної української мови з узвичаєною граматичною характеристикою: частиномовною належністю (іменник), категорією числа (одн. і мн. або мн.), категорією роду (чол., жін., середн.), відмінковими флексіями (зокрема у формі род. в. одн. і/або мн.). Реєстрування числової форми номена взуття залежить насамперед від типу лексикографійного джерела: в ортографійному словникові реєстровою є форма однини як вихідна його відмінково-числової парадигми, у тлумачному — форма множини, що виражає семантику різновиду взуття. Зауважимо, що «подання іншої числової форми (без окремої реєстрації!) в ортографійному та тлумачному словниках засвідчує словозмінний компонент категорії числа іменників на позначення взуття і його моделей» (Лаврінець, 2024, с. 25).

Визначальним критерієм завершення морфологійної адаптації іншомовних назв взуття слугує кодифікація форми однини іменника на позначення одного із «симетричних об'єктів, розташованих з обох боків осі симетрії» (Загнітко, 2017, с. 178) у граматичних довідниках і більшості словників, насамперед друкованих, сучасної української мови та її вживання в мовній практиці. Морфологійно освоєними є давно або відносно недавно запозичені номени взуття з повною відмінково-числовою парадигмою, унаслідок до іменників чоловічого і жіночого роду та I і II відмін твердої, м'якої чи мішаної груп за формальним принципом — кінцевим звуком основи і флексією, напр.: *ботинок, ботфорт, бутс, капець, кед, кирзак / кирзяк, пім, пуант, сап'янець / саф'янець, чобіт; балетка, галоша, гамаша, гетра, калоша, крага, кросівка, панчоха, пінетка, сандалета, сандалія / сандаля, туфля, чуня, шкарпетка; пантофель / пантофля, унт / унта*, а також іменник середнього роду *сабо* з омонімійними відмінково-числовими формами, який у функційно-категорійній граматиці зараховано до «нульової відміни» (Фурса, 2005, с. 114—121; Городенська, 2017, с. 214). В оригінальних і перекладних текстах ГРАКу-19 спостерігаємо функціювання цих іменників переважно у формі множини, що зумовлено домінуванням значення нерозчленованої множини в українському мововжитку, і зрідка — у формі однини, семантика «індивідуалізованого» предмета якої руйнує цілісність поняття «взуттєва пара», значущого для людського буття, пор.: *...буде у вас нова торбина й **капці** та нова прикраса до суконки* (ГРАК-19, газ. «Земля», 1944) — *На задній частині верха **капця** можемо пришити вузький*

довгий кусок матерії, або грубший шнурок, якщо хочемо ***капці*** *зав'язувати* (ГРАК-19, газ. «Земля», 1944); *На Миколаївській взуттєвій фабриці вирішили випускати* ***туфлі*** *на всі смаки* (ГРАК-19, журн. «Перець», 1978) — *Бере споживач пару взуття і радіє:* ***ліва туфля*** *з високим підбором,* ***права*** *— з низьким* (ГРАК-19, журн. «Перець», 1978); *Не запалюючи світла, вдягнувся, взув свої* ***кросівки****, нечутно ступаючи, наблизився до дверей, крутнув ручку* (ГРАК-19, П. Загребельний, 1986) — *Лукас в душі посміявся над містером Ором, присів на ліжко і став швидко розшнуровувати одну* ***кросівку*** (ГРАК-19, П. Загребельний, 1986); *Біля басейну, в роздягальні і на пляжі все-таки краще носити шльопанці або* ***сандалі*** (ГРАК-19, ел. р. УНІАН, 2013) — *По дорозі в неї* (восьмирічної дівчинки. — *О.Л.*) *з ноги злетіла* ***сандалія*** *та впала в річку* (ГРАК-19, ел. р. УНІАН, 2013); ***Балетки*** *криво лежали під стільцем* (ГРАК-19, Д. Тартт [4]) — *...вона грайливо штовхнула мій черевик своєю* ***балеткою*** (ГРАК-19, Д. Тартт [5]); *Хто це влітку на своєму городі* ***в кедах*** *ходить?* (ГРАК-19, Сергій Оксеник, 2018) — *Я провів* ***кедом*** *по тому місцю...* (ГРАК-19, Сергій Оксеник, 2018) та ін.

Лексема *сабо* є давнім запозиченням в українській мові (середина XIX ст.), граматично освоєним як незмінюваний іменник зі значенням середнього роду й омонімійними відмінково-числовими формами, що зафіксовано в усіх обстежених друкованих та електронних словниках сучасної української мови. Визначення відмінково-числових форм цього іменника відбувається аналітично: за допомогою синтаксичного зв'язку (Фурса, 2005, с. 117) — асоціативно-граматичного узгодження з атрибутивними членами, координації з предикативними членами чи керування з опорними членами, напр.: *На дівчину ви схожі, як* ***дерев'яне сабо*** *на бальний черевичок* (ГРАК-19, Б. Акунін [6]); ***Сабо виконані*** *зі шкіри в поєднанні із сіткою* (Інстаграм, roysen_co, 02.06.2026); ***Стильні сабо*** *з натуральної замші — ідеальний вибір для літа* (Інстаграм, modno.store.ua, 17.06.2026); *Письменниця стукала дерев'яними підборами* ***своїх сабо****, які полюбляла носити, незважаючи на моду і сезон...* (ГРАК-19, Н. Паняєва, 2006); *Кароліна переводить погляд* ***на сабо****, що* ***стоять*** *на поличці поруч* (ГРАК-19, Г. Вдовиченко, 2012) та ін.

Непослідовна фіксація форми однини іншомовних назв взуття в лексикографійних і граматичних джерелах спричинена переважно суб'єктивними чинниками, зокрема недоглядом укладачів або розбіжностями їхніх поглядів на завершення / незавершення граматичного освоєння цих назв (Лаврінець, 2024, с. 28), а тому лексеми на зразок *бахили* [7], *боти, бурки, в'єтнамки, гольфи, ічиги, котурни, мешти, мокасини, пантолети, ролики, тапочки, чешки, штиблети* кваліфікуємо як відмінювані іменники із граматичним значенням множини й однини (*бахила, бот, бурка,*

[4] Переклад Віктора Шовкуна, 2016 р.
[5] Переклад Віктора Шовкуна, 2016 р.
[6] Переклад Олександра Михеда, 2012 р.
[7] Правопис іменника *бахіли* і граматична кваліфікація його як множинного у ВЕСУМі та ПУМКу є помилковими, бо в тих самих словниках подано також числову пару *бахили — бахила*, що її зафіксовано в СУМі-ДТ і СУМі-20.

в'єтнамка, гольф, ічиг, котурн, мешт, мокасин, пантолета, ролик, тапочка, чешка, штиблета) та з повною відмінково-числовою парадигмою. У мовній практиці вживають зазначених лексем здебільшого у формі множини і зрідка у формі однини, пор.: *В чоловічому пальті, **в** ганчір'яних **бурках**, у шапці з вухами, вона* (дружина. — *О.Л.*) *рубає дрова* (ГРАК-19, І. Багряний, 1949) — *Наступила сукувату в'ялену дубову гілляку ганчір'яною **буркою**, б'є ту дубову гілляку тупою сокирою й ніяк не може перерубати* (ГРАК-19, І. Багряний, 1949); *Вони позатикали діри на своїх панцерах кістками тварин і замість бронзових **котурнів** узули ганчір'яні сандалі* (ГРАК-19, Г. Флобер [8]) — *Тоді носком **котурна** штовхнув у вогонь усе, що валялось довкола, щоб не зоставалося нічого* (ГРАК-19, Г. Флобер [9]); *...санітар моргу показує мені неймовірно дорогі імпортні теракотові **штиблети** зі шкіри, декорованої під крокодилячу* (ГРАК-19, С. Батурин, 2011) — *Ногу на ногу поклав, неймовірно дорогого імпортного теракотового **штиблета** на загальний огляд виставив* (ГРАК-19, С. Батурин, 2011); *Вона* (леді з кам'яним обличчям. — *О.Л.*) *була в пурпуровій сукні, мала на шиї індіанське бісерне намисто, а на розпухлих ногах **мокасини*** (ГРАК-19, С. Кінг [10]) — *Вона лежала поперек зім'ятого покривала, **у** комбінації й одному замшевому **мокасині*** (ГРАК-19, С. Кінг [11]); *Вдягнув свій старий шпакуватий мисливський костюм з короткими штанами, що застібалися під коліном, добре підібрані **гольфи** й пару міцних чорних черевиків із високими халявками* (ГРАК-19, С. Беккет [12]) — *Парасолькою я добряче зацідив йому по литці, там, де, я бачив, виблискує плоть між шортами і **гольфом*** (ГРАК-19, С. Беккет [13]); ***Мешти** чекатимуть на мій наступний приїзд, доки знову вирушу в них на прогулянку рідним Міжріччям* (ГРАК-19, ел. р. «LB.ua», 2022) — *Дивлюся, тоді бгаю і вкладаю одне **в** один **мешт**, друге — **в** другий* (ГРАК-19, ел. р. «LB.ua», 2022) та ін.

На відміну від фонетичної адаптації, морфологійному освоєнню притаманні більша чіткість, усталеність і відсутність дублетів. Хитання в роді засвідчують лише уніфіковані родові варіанти назв взуття *пантофель* і *пантофля, унт* і *унта*. Два родові варіанти іншомовного номена взуття *пантофлі*, що їх зафіксовано без стилістичних ремарок у всіх обстежуваних словниках української мови, спричинені, на нашу думку, шляхами запозичення лексеми та її граматичними ознаками в мовах-посередниках: у німецькій і польській мовах цей іменник має значення чоловічого роду, а у французькій (мові-першоджерелі) — жіночого. В українській мовній практиці однаково поширені обидва варіанти, що засвідчують, зокрема, не лише тексти того самого часового відтинку, напр.: *Не любив, як йому нагадувати про жінчин **пантофель*** (ГРАК-19, Б. Лепкий, 1926) — *Хіба й собі поцілувать **пантофлю** Папи?* (ГРАК-19, П. Тичина, 1920); *Зненацька*

[8] Переклад Дмитра Паламарчука, 1987 р.
[9] Переклад Дмитра Паламарчука, 1987 р.
[10] Переклад Олександра Красюка, 2012 р.
[11] Переклад Олександра Красюка, 2012 р.
[12] Переклад Петра Таращука, 2006 р.
[13] Переклад Петра Таращука, 2006 р.

я помічаю під ліжком пару чоловічих ***пантофлів*** (ГРАК-19, Х. Зінке [14]) — *Достатньо підібрати відповідну етикетку — і твої милі домашні, не знімаючи* ***пантофель****, стають рятівниками людства* (ГРАК-19, Ю. Смирний, 1990); *Потім один ясно-синій* ***пантофель*** *підскочив і встромився бабі на носок правої ноги, інший — продовжував теліпатися на лівій* (ГРАК-19, О. Денисенко, 2010) — *Настя, взута в одну* ***пантофлю****, бо другу ніяк не могла знайти, виглянула з балкона* (ГРАК-19, С. Талан, 2015), а й того самого автора, напр.: *Крім того, його фаворитка, графиня Гогенгайм тримала цього Карла-Євгена* ***під*** *добрячим* ***пантофлем****...* (ГРАК-19, Ю. Косач, 1987) — *...а сам пасся* ***під пантофлею*** *своїх помпадурок, безсоромно жив і плюгаво помер...* (ГРАК-19, Ю. Косач, 1987); *...той самий перший студент і зразковий відмінник, дисциплінований тетин небіж, типовий галицький попович з недвозначним нахилом до академічного скніння, хатніх* ***пантофлів****, халатів і повноти* (ГРАК-19, Ю. Андрухович, 2003) — *Я вибирав найчудніші та найдурніші експозиції: театральних ляльок, циркових борців і клоунів, нічних посудин, нічних кошмарів,* ***пантофель*** *і взуття, гральних і музичних автоматів* (ГРАК-19, Ю. Андрухович, 2011); *Другим його* (Дуська. — *О.Л.*) *бізнесом було пошиття* ***пантофлів*** *зі старих капелюхів* (ГРАК-19, Ю. Винничук, 2016) — *Я постукав у двері, за хвилю пролунало чалапання* ***пантофель****...* (ГРАК-19, Ю. Винничук, 2016) та ін. Іменники *пантофель* і *пантофля* у множині розрізняються лише формою родового відмінка (див. приклади вище).

Родові варіанти *унт* і *унта* потрапили до української мови з російської, де обидва функціюють паралельно, хоч іменник *унт* більш поширений. В українському мововжиткові домінує лексема *унт*, що можна пояснити переважанням іменників чоловічого роду серед питомих номенів взуття, пор.: *бродень, валянок, виступець, ковзан, личак, черевик* та ін., напр.: *Рись вхопилась мертвим похватом* ***за унт****, вгородила в лосину шкіру пазурі та так і заклякла, не випускала* (ГРАК-19, І. Багряний, 1944); *Недалеко від берега лежала кабіна, а на березі, підтримуваний солдатами, льотчик — у шоломі, в хутряній куртці з «чортової» шкіри та* ***без*** *одного* ***унта*** (ГРАК-19, газ. «Сільські вісті», 1995); *Так, поки одного разу його штурман мився в бані, собака, що охороняв полярників, вкрав його* ***унт*** *і сховав* (ГРАК-19, газ. «День», 2009); *Його* (Ахво. — *О.Л.*) *вже не слухають, а Лена збиває гілкою сніг* ***із унтів*** *і голосно сміється...* (ГРАК-19, В. Щербаков, 1988); *Холод підкрадався до рук, заповзав* ***до унтів****...* (ГРАК-19, В. Строкань, 2003) — *Він затягнув замки* ***унт*** *і застебнув ремінці* (ГРАК-19, М. Патковський [15]); *Під підошвами важких* ***унт*** *Трєсилова захрумтіло розсипане зерно* (ГРАК-19, О. Кацай, 2003). За нашими спостереженнями, іменник *унт* уживаний у текстах ГРАКу-19 у формі однини та множини, а іменник *унта* — тільки у формі множини, зокрема родового відмінка, що засвідчують подані вище приклади.

Зауважимо, що у ВЕСУМі, джерельною базою якого є тексти ГРАКу, подано лексеми *пантофель, пантофля* і *унт*. Водночас у ВЕСУМі зафік-

[14] Переклад Анатолія Литвиненка, 1990 р.
[15] Переклад Марії Пригари, Аркадія Добровольського, 1960 р.

совано родові варіанти *бутс* і *бутса*, останній зі стилістичною ремаркою «покруч / помилкове написання», активне вживання якого паралельно з уніфікованим у словниках української мови іменником *бутс* спостерігаємо здебільшого в першій чверті XXI ст., зокрема й у текстах того самого медійного ресурсу, напр.: *Він копирснув* ***бутсом*** *землю і тільки після того зачепив м'яч* (ГРАК-19, журн. «Перець», 1970) — *Стиснувши зуби, сказав: — Ось тобі, маєш, за вчорашнє! — і з усього маху двигонув його* ***бутсою*** *під коліно* (ГРАК-19, журн. «Перець», 1971); *Вибіг на поле* ***з бутсом****: пес знайшов господаря просто під час матчу* (ГРАК-19, газ. «Високий Замок», 2020) — *На додачу копнув його* ***бутсою*** *у ногу* (ГРАК-19, газ. «Високий Замок», 2017); *Щоправда,* ***замість бутсів*** *співачка взула туфельки на високих підборах...* (ГРАК-19, газ. «Високий Замок», 2011) — *Nike першою налагодила масове виробництво «електронних* ***бутс****»...* (ГРАК-19, газ. «Високий Замок», 2011); *Для Левандовського це перша в кар'єрі перемога в суперечці за «Золотий* ***бутс****»* (ГРАК-19, ел. р. «LB.ua», 2021) — *Індивідуально аргентинець 6 разів вигравав «Золотий м'яч» і 5 разів «Золоту* ***бутсу****»* (ГРАК-19, ел. р. «LB.ua», 2020) та ін. Уважаємо, що до реєстру ВЕСУМа треба додати лексему *унта*, оскільки в цій родовій формі її кодифіковано в таких друкованих і електронних словниках, як ВЗОССУЛ, ВТССУМ, ГСУЛМС, ЕГСУЛМ, ПУМК, СУМ, СУМ-2016, УОС.

У лексикографійних джерелах української мови кодифіковано іменники *кросівка* (ВЗОССУЛ; ВЕСУМ; ВТССУМ; ГСУЛМС; ЕГСУЛМ; ПУМК; СУМ-ДТ; СУМ-2016; СУМ-20; УОС) і *туфля* (ВЗОССУЛ; ВЕСУМ; ВТССУМ; ГСУЛМС; ЕГСУЛМ; ПУМК; СУМ; СУМ-2016; УОС), тому родові варіанти *кросівок* і *туфель* бажано внести до реєстру насамперед електронних словників зі стилістичною ремаркою «мовний покруч». У сучасній українській мовній практиці вживані обидві родові форми, зокрема й у текстах того самого медійного ресурсу чи автора, але загалом домінують кодифіковані назви взуття *кросівка* і *туфля*, напр.: *І коли моя* ***кросівка*** *зісковзнула і полетіла зі скелі вниз, одна нога провалилась в сніг, а пальці міцно стискали гілля карликових сосен...* (ГРАК-19, ел. р. «Фіртка», 2016) — *...на місці падіння було знайдено її* (потерпілої. — *О.Л.*) *куртку, один* ***кросівок*** *та ключі* (ГРАК-19, ел. р. «Фіртка», 2017); *Їх було двоє — Катя* ***в*** *одній* ***кросівці*** *і її сусід по парті в іншій* (ГРАК-19, газ. «Високий Замок», 2004) — *...члени прикордонно-митної групи звернули увагу* ***на*** *одинокий* ***кросівок****, що валявся без пари на верхній полиці одного з купе* (ГРАК-19, газ. «Високий Замок», 2011); *Слава похвалив себе за те, що вранці витяг карту пам'яті з відеокамери і заховав* ***у кросівок*** (ГРАК-19, Є. Положій, 2015) — *Бо це не маркетинг продажів напоїв або* ***кросівок****, тут інші механізми* (ГРАК-19, Є. Положій, 2015); *Пальці опущеної руки обережно торкалися її литки* ***над*** *червоною* ***туфлею****...* (ГРАК-19, брати Капранови, 2016) — *«Зараз», — кажу я, ледь жива я нахиляюся до сумки і бачу, що поруч з нею лежить* ***туфель*** *хазяйський...* (ГРАК-19, брати Капранови, 2004); *Витягнулася, прийнявши позу точно як у голлівудських серіалах про копів: ноги ледь розставлені, носки* ***туфель*** *загнуті всередину...* (ГРАК-19, М. Кідрук,

2012) — *Розфокусованим, незрячим поглядом Єва тупилася поперед себе, обома руками стискаючи тонку ручку бежевої, під колір* ***туфлів*** *і плаття, сумочки* (ГРАК-19, М. Кідрук, 2016) та ін. Функціювання неправильних родових варіантів *кросівок* і *туфель* спричиняє морфологійну омонімію з відмінковими формами нормативних іменників (див. подані вище приклади), напр.: *кросівка —* ***кросівок*** (род. в. мн.) і ***кросівок*** *— кросівків* (род. в. мн.), *туфля —* ***туфель*** (род. в. мн.) і ***туфель*** *— туфлів* (род. в. мн.).

Незавершеність морфологійної адаптації притаманна іншомовним номенам взуття, що їх подано здебільшого в електронних словниках української мови або як іменники з відмінною граматичною характеристикою, напр.: іменник із числовою парою *ботильйони — ботильйон* (ВЕСУМ), *оксфорди — оксфорд* (ПУМК) / іменник pluralia tantum *ботильйони* (ПУМК), *оксфорди* (ВЕСУМ), або як іменники pluralia tantum, напр. відмінювані: *берці, броги, кріпери, крокси, лабутени, сліпони* (ВЕСУМ), *бабуші, велінгтони, вібрами, хіліси* (ПУМК), *еспадрильї, лофери* (ВЕСУМ; ПУМК); невідмінювані: *угі* (ВЕСУМ; ПУМК), *гета, табі* (ВТССУМ; ПУМК), *дзорі* (ВТССУМ). В узуальному мовленні першої чверти XXI ст. ці лексеми активно вживані переважно у формі множини, а отже, у граматичній системі української мови є іменниками pluralia tantum, пор.: *Головною вимогою* ***до*** *зимових* ***берців*** *було підвищення паропроникності шляхом заміни основного матеріалу з гладкого хрому* (ГРАК-19, ел. р. «Мілітарний», 2021) — *Зміни торкнулися і конструкції черевиків, — зменшено висоту та кут нахилу* ***берця*** (ГРАК-19, ел. р. «Мілітарний», 2021); *На думку авторитетних модних критиків, моделі взуття в стилі ugly, включаючи масивні* ***крокси*** *та грубі снікерси, вже не в тренді* (ГРАК-19, журн. НВ, 2018) — *Він* (Д. Кулеба. — *О.Л.*) *також розповів, що взяв участь у саміті* ***в*** *одному* ***кроксі*** *і з двома милицями* (ел. р. УНН, 2022); *А Вільям в оксамитовому смокінгу від Alexander McQueen здивував своїми оксамитовими* ***лоферами*** *Crockett & Jones з вишитими на них літаками* (ГРАК-19, ел. р. «ТаблоID», 2018) — *Періс Джексон знялася топлес у рекламі взуття, вмостивши собі на голі груди правого* ***лофера*** (ГРАК-19, ел. р. «ТаблоID», 2018). Див. ще: *Осіння погода вже увірвалася в наше життя, і поки ви придумуєте теплі образи, в тренд повертається класика — сукні* ***з ботильйонами*** (ГРАК-19, журн. НВ, 2021); *Підглянувши ідею у Fendi, хутром прикрашають* ***сліпони, броги*** *— будь-яке взуття, без прив'язки до стилю* (ГРАК-19, журн. НВ, 2016); *Сторожі стаціонару ходять у таких самих, як у Влада, кирзових чоботах, а повинні були би мати так звані* ***вібрами****, вартість яких сягає понад 50 доларів* (ГРАК-2019, газ. «Високий Замок», 2003) та ін.

Почалася адаптація до морфологійних норм сучасної української літературної мови нових іншомовних номенів взуття, що їх не зафіксовано в жодному друкованому чи електронному словникові української мови, напр. відмінювані: *біркенштоки, блюхери, гриндерси, дезерти, джекбути, джордани, клоги, конверси, мартенси, монки, мунбутси, слайдери, сланці, слінбеки / слінгбеки, сліпери, снікери / снікерси, сноубутси, стіли, тимберленди, топсайдери, уги, хайтопи*; невідмінювані: *брогі, дербі, еспадрилі,*

клогі, монкі, мюлі, челсі, чука. Функціювання цих іменників лише у формі множини ілюструють тексти ГРАКу-19 та українськомовні рекламні дописи соціальної мережі «Інстаграм», напр.: *А вирушаючи в круїз — вибрати замшеві класичні* ***дезерти****, які ідеально поєднуються з легкими брюками* (ГРАК-19, журн. НВ, 2016); *Придбати такі* ***конверси*** *можна за $ 87 (2400 грн) і більше не переживати, якщо нові кеди забрудняться або запорошаться* (ГРАК-19, журн. НВ, 2020); *Якщо в минулому році були в моді так звані «****слайдери****», то в цьому сезоні в моді будуть кросівки* (ГРАК-19, ел. р. УНІАН, 2022); *Для жінок в каталозі представлені красиві і стильні босоніжки, мокасини, сліпони, балетки,* ***сланці*** (ГРАК-19, ел. р. «Новини Хмельницького “Є”», 2021); *Для таких погодних умов ідеально підійдуть мокасини або* ***топсайдери*** (ГРАК-19, ел. р. «LB.ua», 2022); *Також в колекції з’явилося улюблене взуття британських модників — черевики* ***челсі*** *і* ***дербі*** (ГРАК-19, журн. НВ, 2019); *Мінімалістична модель у стилі* ***біркенштоків*** *в універсальних відтінках — чорний, шоколадний та беж* (Інстаграм, clarini_ua, 16.03.2026); ***Джордани****, у яких буде неймовірно комфортно* (Інстаграм, kwin_ua, 02.12.2023) та ін. Прикметно, що в узуальному мовленні іменник pluralia tantum *мюлі* спорадично вживаний як невідмінюваний і відмінюваний, пор.: *У новій колекції багато бахроми, шкіри і, звичайно ж, знамените плетіння Intrecciato, яке з’явилося* ***в*** *пуховиках, жилетах,* ***мюлі****, чоловічих черевиках, рюкзаках і шоперах* (ГРАК-19, журн. НВ, 2019) — *На одному з кадрів співачка також постала в наряді від Міу Міу — чорно-білому ромпері і* ***мюлях*** (ГРАК-19, журн. НВ, 2020); *Сукню білявка доповнила кремовими гостроносими* ***мюлі****, хвилястою укладкою і насиченим макіяжем* (ГРАК-19, ел. р. УНІАН, 2020) — *Модниці носять шорти як із балетками та кросівками, так і з сабо,* ***мюлями*** *чи сандалями* (ГРАК-19, журн. НВ, 2022); *Шикарна модель* ***мюлі*** *з натуральної шкіри* (Інстаграм, topfamilyshoes, 15.05.2026) — *Найкраща модель* ***мюлів*** *у сіточку в поєднанні з екошкірою...* (Інстаграм, moya_para_official, 03.04.2026) та ін. Перспективу морфологійної адаптації та словникової кодифікації має невідмінюваний іменник *мюлі* подібно до лексем *таксі, шасі, жалюзі*, запозичених також із французької мови. Загалом активне вживання новітніх іншомовних лексем в українській мовній практиці сприятиме їх реєструванню в лексикографійних джерелах і поступовому морфологійному освоєнню, результатом завершення якого буде перехід із групи іменників pluralia tantum до групи іменників із граматичним значенням однини та множини.

Маркером тривання морфологійної адаптації іншомовних номенів взуття є, на нашу думку, їхня фонетико-графічна варіантність на зразок *брогі* і *броги*, *клогі* і *клоги*, *монкі* і *монки*, *угі* і *уги*, *еспадрилі* і *еспадрильї*, паралельне вживання яких засвідчують, зокрема, тексти того самого медійного ресурсу, напр.: *Анатомічні* ***клогі*** *з натуральної італійської замші — це ніжне доторкання до твоєї стопи* (Інстаграм, ykm.shoes, 10.03.2026) — *Наші анатомічні* ***клоги*** *створені для тих, хто цінує комфорт у кожному кроці* (Інстаграм, ykm.shoes, 04.07.2026); *У новому сезоні Zloccі пропонує як класичні*

моделі, які полюбилися нашим клієнтам, так і абсолютно нові рішення легендарних лоферів, кросівок, мокасинів, ***монкі*** *з екзотичних видів шкіри* (ГРАК-19, журн. НВ, 2016) — *І* ***монки*** *просто створені для того, щоб втілювати в собі цю недбалість. Цей вид взуття абсолютно прекрасний як з естетичної точки зору, так і з функціональної* (ГРАК-19, журн. НВ, 2016); *Для відвідування передмістя Кейптауна герцогиня одягла чорно-біле плаття з запáхом від африканського дизайнера Mayamiko вартістю 86 доларів та* ***еспадрилі*** *на танкетці* (ГРАК-19, журн. НВ, 2019) — *Бачу, що одягнена у вільний світлий лляний брючний костюм, а на ногах — якісь м'які зручні* ***еспадрильї*** (ГРАК-19, журн. НВ, 2019); ***Угі*** *дитячі Charlie в коричневому кольорі* (Інстаграм, oldcom.ua, 02.02.2026) — *Усі* ***уги*** *чоловічі DUSTIN зі знижкою 25 %* (Інстаграм, oldcom.ua, 03.02.2026) та ін. У текстах ГРАКу-19 фонетико-графічні варіанти, правопис яких відповідає нормі чинного стандарту «Українського правопису» (УП-2026, с. 135), мають неоднакове поширення, пор.: *броги* та форми *брогів, брогами* зафіксовано в 17 текстах, *брогі* — в 1 тексті; *клоги* — у 4 текстах, *клогі* не зафіксовано в жодному тексті [16]; *монки* — у 4 текстах, *монкі* — у 3 текстах; *еспадрильї* та форми *еспадрильями, еспадрильях* — у 12 текстах, *еспадрилі* — в 1 тексті; *уги* та форми *угів, угами, угах* — у 27 текстах, *угі* — у 5 текстах. В українській мові як мові флективного типу перспективу морфологійного освоєння мають відмінювані номени взуття *броги, клоги, монки, еспадрильї, уги*, які активніше вживані, ніж невідмінювані варіанти *брогі, клогі, монкі, еспадрилі, угі*. Прикметно, що кількісний чинник став визначальним для введення до реєстру електронних словників відмінюваних іменників pluralia tantum *броги* (ВЕСУМ) й *еспадрильї* (ВЕСУМ; ПУМК). Два варіанти *угі* й *уги* в реєстрі ВЕСУМа зумовлені, на нашу думку, суб'єктивним (уподобаннями укладачів), а не об'єктивним (кількістю вживань у текстах ГРАКу як джерельній базі ВЕСУМа) чинником.

У сучасній українській мовній практиці функціюють правильно і неправильно освоєні за фонетико-графічними нормами чужомовні назви взуття, пор.: *гр***и***ндерси* і *гр***і***ндерси*, *еспадр***и***лі* і *еспадр***і***лі*, *т***и***мберленди* і *т***і***мберленди*, напр.: ***Гриндерси*** *— взуття, яке є в гардеробі майже кожного, хто стежить за віянням моди* (Інстаграм, stilyaga.hub, 02.11.2021) — *Мастхев на осінь — чорні* ***гріндерси*** *на шнурівці* (Інстаграм, one_love_shop, 02.11.2022); *Бежеві* ***еспадрилі*** *з ефектним плетінням та комфортною м'якою устілкою доступні до замовлення на нашому сайті* (Інстаграм, forma.if, 22.05.2025) — ***Еспадрілі****, що працюють за тебе: тримають планку навіть у +30°C* (Інстаграм, anima.store_ua, 12.06.2025); ***Тимберленди*** *— це справжній символ надійності та стилю у світі взуття!* (Інстаграм, calorie.com.ua, 26.10.2023) — ***Тімберленди****: наймодніші черевики сезону!* (Інстаграм, bayer_shop_italy, 08.10.2024). Назви *гріндерси, еспадрілі, тімберленди* суперечать фонетико-графічній нормі сучасної української літературної мови, за якою в загальних назвах іншомовного походження після **р** і **т** пишемо **и**

[16] У ГРАКу-16 лексему *клогі* вжито в 1 тексті.

відповідно до правила «дев'ятки» (УП-2026, с. 135). У лексикографійних джерелах кодифікованими можуть бути лише правильно оформлені в українській мові назви взуття *гриндерси, еспадрилі, тимберленди*. Слушною є думка К.Г. Городенської, яка вважає, що «немає підстав неправильні передавання нових іншомовних лексем кваліфікувати як правописні варіанти, бо їх породжує суб'єктивний людський чинник, а не об'єктивний розвиток української мови» (Городенська, 2009, с. 5). Серед причин уживання мовцями неправильно оформлених чужомовних номенів взуття є незнання (ігнорування) ортографійних норм української літературної мови та орієнтування на російську традицію в передаванні слів іншомовного походження. Уведену до реєстру ВЕСУМа лексему *кріпери* як іменника pluralia tantum потрібно замінити на графічно правильну ***кри**пери*, нечасте функціювання якої репрезентують українськомовні рекламні дописи в соцмережі «Інстаграм», напр.: *Зручні* ***крипери*** *— що ще потрібно для комфортного пересування* (Інстаграм, nicole_fashion.ua, 20.06.2019); ***Крипери*** *«Mikky»* (Інстаграм, kok.etkashop, 21.03.2023); ***Крипери*** *«Sports»* (Інстаграм, balvo4ka.shop, 05.02.2024) та ін.

Уживання варіантів *слінбеки* і *слінгбеки* можна пояснити паралельним уходженням їх через усні й писемні джерела. Визначальним критерієм у словниковій кодифікації та граматичній адаптації того чи того фонетико-графічного варіанта стане сучасний узус. Зауважимо, що в текстах ГРАКу-19 подано варіант *слінгбеки*, а в рекламних дописах соцмережі «Інстаграм» — обидва варіанти, пор.: *З ультрамодних позицій —* ***слінгбеки****, тобто взуття з відкритою п'ятою* (ГРАК-19, журн. НВ, 2019); *Які саме туфлі під біле плаття узяти: човники, балетки, мюлі, лофери і популярні сьогодні* ***слінгбеки*** *(з відкритою п'яточкою)* (ГРАК-19, ел. р. «Точка доступу», 2024) — ***Слінгбеки****, які легко вписуються в будь-який гардероб і роблять образ більш зібраним та стильним* (Інстаграм, amatto_shoes, 04.04.2026); *Легкі, стильні та неймовірно зручні* ***слінбеки*** *від Allsy — це саме те взуття, яке не хочеться знімати* (Інстаграм, shoes.for_family, 21.06.2026). Для фіксації номена взуття *снікерси* у ВЕСУМі послугувало його активніше, ніж варіанта *снікери*, використання в текстах ГРАКу-19, а саме: лексеми *снікерси* та її форм *снікерсів, снікерсам, снікерсами, снікерсах* ужито у 12 текстах, а лексеми *снікери* та її форм *снікерами, снікерах* — у 5 текстах. Однак подання у ВЕСУМі лексеми *снікерси* як іменника із числовою парою *снікерс* без зазначення семантики є суперечливим і потребує розмежування омонімів, оскільки в текстах досліджуваного корпусу іменник зі значенням 'солодкий батончик' уживаний у формі однини і множини, а зі значенням 'взуття' — лише множини, що засвідчує належність останнього до іменників pluralia tantum та про незавершеність його морфологійної адаптації.

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВІРНОГО ОСВОЄННЯ ІНШОМОВНИХ НОМЕНІВ ВЗУТТЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ ПРАКТИЦІ

Свідченням словотвірного освоєння іншомовних лексем на позначення взуття є творення похідних із мутаційним і модифікаційним (частіше демінутивним, рідше аугментативним) значеннями, зафіксованими в сучасних друкованих і/або електронних лексикографійних джерелах. Словотвірну активність (низьку, середню, високу) цих лексем визначаємо за кількістю похідних у словотвірних гніздах та глибиною цих гнізд. Низька словотвірна активність притаманна найменуванням взуття, від яких утворено деривати з модифікаційним значенням, причому їхній граматичний статус збігається із граматичним статусом твірного іменника, пор.: *боти* (одн. *бот*) → *ботики* (одн. *ботик*), *гольфи* (одн. *гольф*) → *гольфики* (одн. *гольфик*), *капці* (одн. *капець*) → *капчики* (одн. *капчик*), *мешти* (одн. *мешт*) → *мештики* (одн. *мештик*), *пантофлі* (одн. *пантофля*) → *пантофельки* (одн. *пантофелька*), або мутаційним значенням, напр.: *калоші* → *калошний, мокасини* → *мокасиновий, пінетки* → *пінетковий, ролики* → *роликовий, чуні* → заст. *чунник, штиблети* → *штиблетний*. Зауважимо, що демінутив *кросівочок*, поданий тільки у ВЕСУМі як іменник із граматичним значенням однини та множини (*кросівочки*), є неправильним, оскільки його родова ознака відмінна від твірного слова, пор.: *маківка* (мн. *маківки*) → *маківочка* (мн. *маківочки*), *листівка* (мн. *листівки*) → *листівочка* (мн. *листівочки*), *гвинтівка* (мн. *гвинтівки*) → *гвинтівочка* (мн. *гвинтівочки*) та ін. Тому нормативним є демінутив *кросівочка* (мн. *кросівочки*).

У сучасній мовній практиці, передусім в українськомовних рекламних дописах соцмережі «Інстаграм», трапляються демінутиви-новотвори на зразок *бабушики, балеточки, ботильйончики, бурочки, еспадрильки, кедики, кроксики, лоферики, мокасинчики, мюлики, пінеточки, сабики, сліпончики, челсики, угики*, уживані як іменники pluralia tantum, напр.: *Анатомічні* ***балеточки*** *на цю весну — ідеальний варіант під будь-що...* (Інстаграм, schaslyvi_pokupki, 10.05.2026); *Практичні та зручні* ***ботильйончики*** *в мінімалістичному виконанні* (Інстаграм, leomoda.ua, 14.09.2017); *Теплющі* ***бурочки*** *«Подолянка» можуть стати твоїми вже сьогодні* (Інстаграм, litma_official, 02.12.2021); *Абсолютно нові* ***еспадрильки****, якісні, на високій підошві...* (Інстаграм, le_komod.dp, 03.06.2026); *Ці* ***кедики*** *— твій маленький секрет спокуси* (Інстаграм, verona_brand_as, 06.09.2025); *Незамінні і такі улюблені* ***кроксики*** (Інстаграм, begemot.ukr, 18.06.2025); *Текстильні біленькі* ***мокасинчики*** *від Waldi залишились лише у двох розмірах!* (Інстаграм, naletaykacom, 27.12.2023); *Шикарнючі натуральні* ***мюлики*** (Інстаграм, brands_shop_women, 10.08.2025); *Стильні* ***пінеточки****, що вбережуть ніжки від холодної підлоги* (Інстаграм, detki_pinetki_ukraina, 22.02.2026); *Легкі класичні* ***челсики*** *в синій шкірі* (Інстаграм, benito.ua, 25.01.2021); *Наші* ***угики*** *зроблені з м'якої овчинки, що є додатковою перевагою для ніжок дитини* (Інстаграм, begemot.ukr, 17.10.2023) та ін. Водночас деякі демінутивні назви взуття функціюють у

формі, що порушує фонетико-графічну або словотвірну норму української літературної мови, зокрема літера **і** в словах *еспадрільки, мокасінчики* суперечить правилу «дев'ятки» (УП-2026, с. 135), а в словах *ботильйончіки, кедіки, кроксіки, мюліки, сабіки, сліпончіки, челсіки, угіки* вжито суфікса ***-ік-*** із демінутивним значенням замість нормативного суфікса ***-ик-*** (Полюга, 2001, с. 380). Причинами появи ненормативних демінутивних назв взуття є необізнаність мовців із правилами чинного українського правописного кодексу і словотвірними нормами української літературної мови. У перспективі демінутиви *бабушики, балеточки, ботильйончики, бурочки, еспадрильки, кедики, кроксики, лоферики, мокасинчики, мюлики, пінеточки, сабики, сліпончики, челсики, угики*, утворені за продуктивними словотвірними типами української мови, можуть поповнити перелік реєстрових одиниць сучасних словників і бути морфологійно освоєними як іменники із граматичним значенням множини та однини й особливостями словозміни іменників I або II відміни (пор.: *бабушик, балеточка, ботильйончик, бурочка, еспадрилька, кедик, кроксик, лоферик, мокасичник, мюлик, пінеточка, сабик, сліпончик, челсик, угик*), проте визначальним чинником лексикографійної фіксації чи нефіксації цих лексем і їхніх граматичних характеристик стане узуальне українське мовлення.

Словотвірного освоєння середнього ступеня зазнали іншомовні номени взуття, у словотвірних гніздах яких є похідні з модифікаційним і мутаційним значеннями, напр.: *ботинки* (одн. *ботинок*) → *ботиночки* (одн. *ботиночок*), *полуботинки* (одн. *полуботинок*); *сандалі* (одн. *сандаля*) / *сандалії* (одн. *сандалія*) → *сандалики* (одн. *сандалик*), *сандальний; туфлі* (одн. *туфля*) → *туфельки* (одн. *туфелька*), *туфельний; шкарпетки* (одн. *шкарпетка*) → *шкарпеточки* (одн. *шкарпеточка*), *шкарпетковий.* Характерно, що словотвірні гнізда чужомовних назв взуття з низькою та середньою словотвірною активністю мають один ступінь похідности.

Високу словотвірну активність репрезентують ті найменування взуття, які сформували словотвірні гнізда з двома і більше ступенями похідности, а їхні деривати є простими та складними за будовою словами, напр.: *панчохи* (одн. *панчоха*) → *панчішки* (одн. *панчішка*), *панчішник, панчішниця, панчішний* → *панчішнов'язальний, панчішно-шкарпетковий; чоботи* (одн. *чобіт*) → *півчоботи* (одн. *півчобіт*) → *півчобітки* [17] (одн. *півчобіток*), *чобітки* (одн. *чобіток*) → *чобіточки* (одн. *чобіточок*), *чоботиська* (одн. *чоботисько*), *чоботища* (одн. *чоботище*), *чоботи-скороходи, чоботар* → *чоботаренко, чоботариха, чоботарка, чоботарня, чоботарство, чоботарський, чоботарювати* → *чоботарювання.* Зауважимо, що лексеми *напівчоботи — напівчобіт* (ВЕСУМ) і *напівчобітки — напівчобіток* (ВЕСУМ) не можна вналежнити до словотвірного гнізда іменника *чоботи*, оскільки їх подано зі стилістичною ремаркою «покруч / помилкове написання», а значення 'чоботи з короткими халявами' виражають кодифіковані лексеми *півчоботи* та *полубот-*

[17] Демінутивне значення зафіксовано в СУМі-20, у решті словників лексему подано з нейтральною семантикою — 'жіночі чоботи з короткими халявами; полуботки'.

ки. Подання в лексикографійних джерелах лексеми *чоботята* як іменника pluralia tantum (ВЕСУМ; ВЗОССУЛ; ВТССУМ; ГСУЛМС; ЕГСУЛМ; ПУМК; СУМ; СУМ-2016; УОС) та функціювання її в текстах ГРАКу-19 лише у формі множини засвідчує деактуалізацію числової форми *чоботя*, зафіксованої, зокрема, у реєстрі «Словаря української мови» за редакцією Б. Грінченка (СГ IV, 1909, с. 467). Прикметно, що подані в тому самому словникові демінутиви та їхні числові пари *чоботець — чобітці, чоботонько — чоботоньки* (там само) вилучили з реєстру сучасних лексикографійних видань, а їх функціювання не репрезентують тексти ГРАКу-19.

У сучасному українському узусі спостерігаємо обмежене функціювання прикметників, утворених за допомогою продуктивних суфіксів *-ов- / -ев-, -н-* від давніх і новітніх назв взуття, напр.: *Цікавим є і формат протестів, який уже охрестили «**капцевим**» (рос. тапковыми), тому що саме домашні капці стали його символом* (ГРАК-19, журн. НВ, 2020); *Серед чоловіків теж популярні спортивні моделі **кросівкового** типу...* (ГРАК-19, газ. «Високий Замок», 2003); *...нагадаю, в кліпі головна героїня фарбує підошву туфель у червоний «**лабутеновий**» колір, підошви прилипають до підлоги і вона падає* (ГРАК-19, журн. НВ, 2019); *Дякую, Vasyl Starko, і всіх вітаю з початком **угового** сезону* (ГРАК-19, А. Данильчук, 2016); *Класичний **броговий** візерунок* (Інстаграм, smirnovatelier.ua, 26.05.2025); ***Еспадрильний** настрій — це коли без зайвих роздумів обираєш для прогулянки чи роботи цю легку пару...* (Інстаграм, kablook, 27.06.2019); *Це справді так, тому що в нас ви отримаєте високоякісне взуття, так ще й зі знижкою — 15 % на весь **лоферний** асортимент* (Інстаграм, averyshoes, 24.10.2023); *Домашній передноворічний **тапочковий** фемілі лук для мами і синочка* (Інстаграм, pijama.stylee, 04.12.2017) та ін. Від деяких номенів взуття сформовані словотвірні прикметникові варіанти, пор.: *Джордан Low. Стильний **кедовий** варіант на осінь* (Інстаграм, rxb.com.ua, 26.09.2022) — *У сучасному світі, коли чоловіки прагнуть поєднувати стиль і комфорт у своєму взутті, ми створили лофери, що міксують у собі благородство і **кедний** комфорт* (Інстаграм, babylon.sneakers.ua, 12.03.2025). Активніше вживання прикметників-неологізмів сприятиме їх кодифікації в сучасних словниках української мови та зростанню словотвірної активности твірних номенів взуття.

Отже, початок морфологійного освоєння номенів взуття, запозичених в українську мову з неспоріднених мов або за їхнього посередництва, засвідчило нарощення переважно флексії *-и*, рідше — *-і*, що виражають значення парної множини. У назвах взуття, які потрапили зі споріднених мов або за їхнього посередництва, флексія збережена і транслітерована. Уживання чужомовних номенів взуття як невідмінюваних іменників обмежене в українській мові.

Морфологійно освоєними є давно або відносно недавно запозичені номени взуття, що їх зафіксовано в усіх друкованих та електронних словниках як іменники із числовою парою. Представлення назв такого походження лише у формі множини в усіх лексикографійних джерелах або спорадично у формі однини і множини в деяких електронних словниках —

це ознака тривання їх морфологійної адаптації, критерієм завершення якої буде перехід із групи іменників pluralia tantum до групи іменників із граматичним значенням однини та множини. Новітні назви взуття, запозичені здебільшого в першій чверті XXI ст. й уживані в сучасній мовній практиці тільки або переважно як іменники pluralia tantum, перебувають на початковому етапі морфологійного освоєння й не зафіксовані в жодному словникові сучасної української мови. Маркером початку морфологійної адаптації таких назв є їхня фонетико-графічна варіантність, зокрема поява пар «невідмінюваний іменник — відмінюваний іменник». Перспективу швидшого морфологійного освоєння мають відмінювані номени взуття. Вони переважають над невідмінюваними в сучасному українському узуальному мовленні.

Неправильно оформлені новітні назви взуття, зокрема з порушенням правила «дев'ятки», не є правописними варіантами. Їх уживання досі зумовлене орієнтуванням на російську традицію передавання слів іншомовного походження.

Ступінь словотвірного освоєння іншомовних назв взуття визначає кількість похідних від них у словотвірних гніздах та глибина цих гнізд. Номени взуття, адаптовані до морфологійних норм української літературної мови, мають високу, середню та низьку словотвірну активність, що засвідчують друковані й електронні лексикографійні джерела. Чужомовні назви взуття з високою словотвірною активністю сформували словотвірні гнізда з двома і більше ступенями похідности, а їхні деривати — це прості та складні за будовою слова з модифікаційним і мутаційним значеннями. Середня і низька словотвірна активність притаманна тим номенам взуття, словотвірні гнізда яких мають один ступінь похідности, що його заповнюють похідні з модифікаційним і/або мутаційним значенням. Низька словотвірна активність властива також тим давнім і новітнім чужомовним назвам взуття, похідні від яких, утворені за продуктивними словотвірними типами української літературної мови, репрезентують лише тексти ГРАКу-19 та українськомовні рекламні дописи соцмережі «Інстаграм».

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні динаміки граматичного освоєння тих іншомовних назв взуття, що мають статус іменників pluralia tantum у сучасних словниках української мови, і тих іншомовних номенів взуття, які тільки-но входять до її лексичної системи, уживані лише або переважно у формі множини в сучасному узуальному мовленні та не зафіксовані в жодному лексикографійному виданні. Актуальним є також спостереження за змінами словотвірної активности давніх і новітніх чужомовних назв взуття. Висновки нашого дослідження сприятимуть глибшому пізнанню граматичної асиміляції іншомовних лексем у сучасній українській мові та з'ясуванню специфіки граматичного освоєння запозичених номенів взуття. Отримані результати можна використати для уніфікованого впорядкування іншомовних іменникових назв взуття та їхніх похідних у словниках і граматичних довідниках.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ВЕСУМ — Рисін А., Старко В. (2026). *Великий електронний словник української мови*. https://vesum.nlp.net.ua/ (дата звернення: 15.07.2026).

ВЗОССУЛ — Бусел В.Т. (ред.). (2008). *Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики*. Київ — Ірпінь: ВТФ «Перун».

ВТССУМ — Бусел В.Т. (ред.). (2009). *Великий тлумачний словник сучасної української мови*. Київ — Ірпінь: ВТФ «Перун».

ГРАК-19 — Шведова М., Фон Вальденфельс Р., Яригін С., Рисін А., Старко В., Ніколаєнко Т. та ін. (2017—2026). *Генеральний регіонально анотований корпус української мови*. Київ — Львів — Єна. http://uacorpus.org/ (дата звернення: 15.07.2026).

ГСУЛМС — *Граматичний словник української літературної мови. Словозміна*. (2011). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.

ЕГСУЛМ — *Електронний граматичний словник української літературної мови. Словозміна*. (2003—2026). http://www.mova.info/grmasl.aspx (дата звернення: 15.07.2026).

ЕСУМ — *Етимологічний словник української мови: у 7 т*. (1982—). Київ: Наукова думка.

ПУМК — *Словник UA. Портал української мови та культури*. (2005—2026). https://slovnyk.ua/ (дата звернення: 15.07.2026).

СГ — *Словарь української мови: у 4 т*. (1997). Б. Грінченко (упоряд.). Репринтне видання. Друкується за виданням 1909 р. Київ: Довіра — Рідна мова.

СУМ — Білодід І.К. (ред.). (1970—1980). *Словник української мови: в 11 т*. Київ: Наукова думка.

СУМ-ДТ — *Словник української мови: в 11 т. Додатковий том: у 2 кн*. (2017). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.

СУМ-20 — *Словник української мови: у 20 т*. (2010—). Київ: Наукова думка. https://sum20ua.com/ (дата звернення: 15.07.2026).

СУМ-2016 — Жайворонок В.В. (ред.). (2016). *Словник української мови*. Київ: Видавничий центр «Просвіта».

УОС — *Український орфографічний словник*. (2009). Київ: Довіра.

УП-2026 — *Український правопис* (2026). Київ: Національна комісія зі стандартів державної мови. https://surl.li/gnepge (дата звернення: 17.07.2026).

ЛІТЕРАТУРА

Архипенко Л.М. (2005). *Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця XX — початку XXI ст.)* [дис. ... канд. філол. наук]. Харків.

Баган М.П. (2020). Англізація сучасного українськомовного комунікативного простору: причини, основні вияви та наслідки. *Українська мова, 1* (73), 38—53. https://doi.org/10.15407/ukrmova2020.01.038

Городенська К.Г. (2009). Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови. *Українська термінологія і сучасність, 8*, 3—9.

Городенська К.Г. (2017). Основні парадигми іменників нульової відміни. *Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія* (с. 214—217). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.

Городенська К. (2020). Морфолого-словотвірне перевнормування запозичених прикметників в усталених словосполученнях. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія, 1* (43), 92—99. https://doi.org/10.24144/2663-6840/2020.1(43).92—99

Загнітко А.П. (2017). Категорія числа іменника. *Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія* (с. 161—187). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
Карпіловська Є.А. (2012). Мода на слова і норми мови. *Культура слова, 77*, 134—140.
Кислюк Л.П. (2013). Освоєння нової іншомовної лексики системою українського словотвору. *Мовознавчий вісник, 16—17*, 112—122.
Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. (2008). *Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго.
Коробова І.О. (2017). *Семантичне та словотвірне освоєння новітніх запозичень в українській мові* [дис. ... канд. філол. наук]. Запоріжжя.
Кравченко Л., Синюгіна С. (2026). Фонетико-графічна адаптація новітніх англізмів в українськомовному бізнес-дискурсі. *Українське мовознавство, 1* (56), 143—169. https://doi.org/10.17721/um/56(2026).143-169
Купрікова Г.В. (2012). Актуалізовані номени одягу і взуття в сучасній українській мові. Наукові записки *Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологічна», 1* (24), 175—177. https://surl.li/wsvshx (дата звернення: 10.07.2026).
Купрікова Г.В. (2013). Тенденції запозичення та адаптація номенів одягу та взуття (на матеріалі української мови). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологічна», 35*, 188—191. https://surl.li/jdprdv (дата звернення: 10.07.2026).
Куцак Г.М. (2024). Основні тенденції у словотвірному освоєнні новітніх запозичень для позначення дій і станів в українській літературній мові XXI ст. *Українська мова, 2* (90), 105—120. https://doi.org/10.15407/ukrmova2024.02.105
Лаврінець О.Я. (2024). Зміни граматичних норм числа в питомих та іншомовних назвах взуття. *Українська мова, 1* (89), 18—42. https://doi.org/10.15407/ukrmova2024.01.018
Личук М.І., Навальна М.І., Молоткіна Ю.О. (2021). *Динаміка запозичень в українській мові початку XXI століття*. Київ: ФОП Ямчинський О.В.
Молоткіна Ю.О. (2020). *Функціонально-стильова диференціація новітніх запозичень у сучасній українській мові* [дис. ... докт. філос.]. Тернопіль — Переяслав.
Полюга Л.М. (2001). *Словник українських морфем*. Львів: Світ.
Прийма Л. (2020). Граматичне освоєння англіцизмів у сучасній українській мові. *Лінгвістичні студії, 40* (2), 71—80. https://doi.org/10.31558/1815-3070.2020.40.2.8
Прийма Л.Ю. (2024). *Граматичне освоєння англійських запозичень в українській мові початку XXI століття* [дис. ... докт. філос.]. Полтава.
Стишов О.А. (2005). *Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації)*. Київ: Пугач.
Стишов О.А. (2017). Нові іншомовні слова в українськомовних ЗМІ на початку XXI ст. *Studia philologica, 9*, 66—75.
Стишов О.А. (2024). Розвиток лексики української мови в XXI ст. *Лінгвістичні студії, 47*, 114—125. https://doi.org/10.31558/1815-3070.2024.47.9
Фурса В.М. (2005). *Семантико-граматичне та словотвірне освоєння невідмінюваних імен*. Київ: Інститут української мови НАН України.

Статтю отримано 28.07.2026
Статтю схвалено 14.09.2026
Статтю опубліковано 02.11.2026

REFERENCES

Arkhypenko, L.M. (2005). *Foreign Languages Borrowing in the Ukrainian Language: Stages and Steps of Adaptation (on Materials of Aglicisms in Press of the End of the XXth — the Beginning of the XXIth Centrury)* [Diss. ... of Cand. Philol. Sciences]. Kharkiv (in Ukrainian).
Bahan, M.P. (2020). Anglicization of Modern Ukrainian Communicative Space: Causes, Circumstances and Consequences. *Ukrainian language, 1* (73), 38—53. https://doi.org/10.15407/ukrmova2020.01.038 (in Ukrainian).

Fursa, V.M. (2005). *Semantic-grammatical and Word-forming Learning of Indeclinable Nouns*. Kyiv: Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy (in Ukrainian).

Horodenska, K.H. (2009). New Borrowings and Neologisms in the Context of the Phonetic and Word-Formation Subsystems of the Ukrainian Literary Language. *Ukrainian Terminology and Modernity, 8*, 3—9 (in Ukrainian).

Horodenska, K.H. (2017). The Main Paradigms of Zero Declension Nous. *Grammar of the Modern Literary Ukrainian. Morphology* (pp. 214—217). Kyiv: Vydavnychyi dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).

Horodenska, K. (2020). Morphological-word-forming Renormalization of Loan Adjectives in Common Phrases. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Philology Series, 1* (43), 92—99. https://doi.org/10.24144/2663-6840/2020.1(43).92—99 (in Ukrainian).

Karpilovska, Ye.A. (2012). Fashion for Words and the Norm of Speech. *Word Culture, 77*, 134—140 (in Ukrainian).

Klymenko, N.F., Karpilovska, Ye.A., & Kysliuk, L.P. (2008). *Dynamic Processes in the Modern Ukrainian Lexicon*. Kyiv: Vydavnychyi dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).

Korobova, I.O. (2017). *New Loan Words Semantic and Lexical Adaptation in Modern Ukrainian Language* [Diss. ... of Cand. Philol. Sciences]. Zaporizhzhia (in Ukrainian).

Kravchenko, L., & Syniuhina, S. (2026). Phonetic and Graphic Adaptation of Latest English Borrowings in Ukrainian-Language Business Discourse. *Ukrainian linguistics, 1* (56), 143—169. https://doi.org/10.17721/um/56(2026).143-169 (in Ukrainian).

Kuprikova, H.V. (2012). Actualization on Clothers and Shoes Names in the Modern Ukrainian Language. *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Series: Philology, 1* (24), 175—177. Retrieved Jule 10, 2026 from https://surl.li/wsvshx (in Ukrainian).

Kuprikova, H.V. (2013). Borrowing Trends and Adaptation of Clothing and Footwear Names (Based on Ukrainian Material). *Scientific Notes of Ostroh Academy National University: Series: Philology, 35*, 188—191. Retrieved Jule 10, 2026 from https://surl.li/jdprdv (in Ukrainian).

Kutsak, H.M. (2024). The Main Trends in the Word-formative Adaptation of the Latest Borrowings to Denote Actions and States in the Ukrainian Literary Language of the 21st Century. *Ukrainian language, 2* (90), 105—120. https://doi.org/10.15407/ukrmova2024.02.105 (in Ukrainian).

Kysliuk, L.P. (2013). Mastering a New Foreign Language Vocabulary Using the System of Ukrainian Word Creation. *Linguistic Bulletin, 16—17*, 112—122 (in Ukrainian).

Lavrinets, O.Ya. (2024). Changes in the Grammatical Norms of the Number in Proper and Foreign Names of Shoes. *Ukrainian language, 1* (89), 18—42. https://doi.org/10.15407/ukrmova2024.01.018 (in Ukrainian).

Lychuk, M.I., Navalna, M.I., & Molotkina, Yu.O. (2021). *Dynamics of Borrowings in the Ukrainian Language of the Beginning of the 21st Century*. Kyiv: FOP Yamchynskyi O.V. (in Ukrainian).

Molotkina, Yu.O. (2020). *Functional and Stylistic Differentiation of the Newest Borrowings in the Modern Ukrainian Language* [Diss. ... PhD]. Ternopil — Pereyaslav (in Ukrainian).

Poliuha, L.M. (2001). *Dictionary of Ukrainian Morphemes*. Lviv: Svit (in Ukrainian).

Pryima, L. (2020). The Grammatic Adaptation English Borrowings in the Modern Ukrainian Language. *Linguistic Studies, 40* (2), 71—80. https://doi.org/10.31558/1815-3070.2020.40.2.8 (in Ukrainian).

Pryima, L.Yu. (2024). *Grammatical Adaptation of English Borrowings in the Ukrainian Language at the Beginning of the 21st Century* [Diss. ... PhD]. Poltava (in Ukrainian).

Styshov, O.A. (2005). *Ukrainian Vocabulary of the End of the 20th Century (Based on Mass Media Material)*. Kyiv: Puhach (in Ukrainian).

Styshov, O.A. (2017). New Loan-words in Ukrainian Mass Media at the Beginning of the 21 Century. *Studia philologica, 9*, 66—75 (in Ukrainian).

Styshov, O.A. (2024). Development of the Vocabulary of the Ukrainian Language in the XXI Century. *Linguistic Studies, 47*, 114—125. https://doi.org/10.31558/1815-3070.2024.47.9 (in Ukrainian).

Zahnitko, A.P. (2017). Noun Number Category. *Grammar of the Modern Literary Ukrainian. Morphology* (pp. 161—187). Kyiv: Vydavnychyi dim Dmytra Buraho (in Ukrainian).

Received 28.07.2026
Approved 14.09.2026
Published 02.11.2026

Olena Lavrinets, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language
National University of Kyiv-Mohyla Academy
2 Hryhoriia Skovorody St., Kyiv 04655, Ukraine
E-mail: lavrinets@ukma.edu.ua
https://orcid.org/0000-0001-6363-1502

GRAMMATICAL ADAPTATION OF FOREIGN FOOTWEAR NAMES IN MODERN UKRAINIAN LANGUAGE

Every language, Ukrainian included, comes into contact with other languages. A natural consequence of such contact is the enrichment of its vocabulary with loanwords, which undergo certain changes once they enter the system of the recipient language. The study of the features and criteria of the grammatical adaptation of footwear names in modern Ukrainian is particularly relevant. It allows us to describe in detail the grammatical properties that foreign lexemes have acquired, or are likely to acquire, in the course of adaptation, and to gain deeper insight into how foreign lexemes are assimilated in modern Ukrainian.

The morphological assimilation of footwear names borrowed from genetically unrelated languages, directly or through intermediary languages, begins primarily with the addition of the inflectional ending *-u* and, less frequently, *-i*, which express the meaning of a plural denoting a pair. In footwear names that have entered Ukrainian from related languages, directly or through their mediation, the original inflectional ending is retained and transliterated. The use of foreign footwear names as indeclinable nouns is limited in Ukrainian.

Morphologically assimilated names include both long-established and relatively recent loanwords denoting types of footwear. All printed and electronic dictionaries record them as nouns with both singular and plural forms. Some foreign footwear names are recorded only in the plural in all lexicographic sources, or, in some electronic dictionaries, occasionally in both the singular and the plural. This indicates that their morphological adaptation is still in progress. The process will be complete once such a word moves from the class of pluralia tantum nouns to the class of nouns with both singular and plural forms. The newest footwear names were borrowed mostly in the first quarter of the 21st century and are used in current practice exclusively or predominantly as pluralia tantum. They are at the initial stage of morphological assimilation and are not yet recorded in any dictionary of modern Ukrainian. The beginning of their morphological adaptation is signalled by phonetic and orthographic variation, in particular by the emergence of paired indeclinable and declinable variants. Declinable footwear names prevail over indeclinable ones in contemporary colloquial Ukrainian and have the potential to be assimilated more quickly.

The degree to which foreign footwear names have been integrated into the word-formation system is determined by two factors: the number of derivatives formed from them within word-formation clusters and the depth of these clusters. Footwear names with high derivational activity have formed clusters with two or more levels of derivation. These clusters comprise both simple and compound derivatives with modificational and mutational meanings. Medium and low derivational activity is characteristic of footwear names whose clusters have only one level of derivation, filled by derivatives with modificational and/or

mutational meanings. Low derivational activity is also typical of some older and newer foreign footwear names. Their derivatives are formed according to productive word-formation patterns of literary Ukrainian but are attested only in the GRAC-19 corpus and in Ukrainian-language advertising posts on Instagram.

Further research could trace the dynamics of the grammatical adaptation of two groups of words: foreign footwear names recorded as pluralia tantum in modern Ukrainian dictionaries, and foreign footwear names that are only now entering the lexical system. It would also be worthwhile to monitor changes in the derivational activity of both older and newer footwear names. The results may be used to standardize the presentation of foreign footwear nouns and their derivatives in dictionaries and grammar reference works.

Keywords: *foreign footwear names, grammatical (morphological, derivational) adaptation, noun, donor language, recipient language, language use, derivational activity.*